

तदेवसदृष्टांतं प्रपंचयति पदार्थेषु घटादिषु द्रव्यं मृदादियथायुतमन्वितमयुतं च बहिरप्यवस्थानात् रूपनामसु च सन्मात्रं सत्तामात्रं यथा एवं बीजं गर्भाधानमादिर्यासां पंचतांस्तोयासां तासु देहावस्थासु नवस्वपि अधिष्ठानत्वेन युतमयुतं च यत्तदपाश्रय इति ॥ २० ॥ एवं दशापिलक्षणानि व्याख्याय वर्णयति महात्मान इति यदुक्तं तदाह विरमेतेति यदा सर्गादीनां मायामयत्वानुसंधानेन वामदेवादेरिव स्वयमेव चित्तं विरमेत इहैवानुष्ठितेन योगेन वा देवहृत्यादिवत् तदा विक्षेपाभावात् आत्मानं वेद तदा चाविद्या निवृत्तेरीहायाः संसाररूपाया निवर्तत इत्यर्थः ॥ २१ ॥ पुराणविभागप्रस्तावेन तल्लक्षणादि प्रासंगिकमुक्त्वा प्रस्तुतमाह एवं विधैर्लक्षणैः लक्ष्याणि ॥ २२ ॥ २३ ॥ त्रिषट् अष्टादश ॥ २४ ॥ उपसंहरति ब्रह्मन्निति मुनेः व्यासस्य शिष्यादीनां च

पदार्थेषु यथा द्रव्यं सन्मात्रं रूपनामसु ॥ बीजादिपंचतांतासु ह्यवस्थासु युतायुतम् ॥ २० ॥ विरमेत यदा चित्तं हि त्वावृत्तित्रयं स्वयम् ॥ योगेन वा तदात्मानं वेदेहायानिवर्तते ॥ २१ ॥ एवं लक्षणलक्ष्याणि पुराणानि पुराविदः ॥ मुनयोऽष्टादश प्राहुः क्षुल्लकानि महान्ति च ॥ २२ ॥ ब्राह्मपाद्यं वैष्णवं च शैवं लैंगं सगारुडम् ॥ नारदीयं भागवतमाग्नेयं स्कान्दं संज्ञितम् ॥ २३ ॥ भविष्यं ब्रह्मवैवर्ते मार्कण्डेयं सवामनम् ॥ वाराहं मात्स्यं कौर्मं च ब्रह्मांडाख्यमिति त्रिषट् ॥ २४ ॥ ब्रह्मन्निदं समाख्यातं शाखाप्रणयनं मुनेः ॥ शिष्यशिष्यप्रशिष्याणां ब्रह्मतेजोविवर्द्धनम् ॥ २५ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे द्वादशस्कंधे सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ ७३ ॥ शौनक उवाच सूत जीवचिरं साधो वदनो वदतां वर ॥ तमस्य पारे भ्रमतां नृणां त्वं पारदर्शनः ॥ १ ॥ आहुश्चिरायुषमृषिं मृकंडतनयं जनाः ॥ यः कल्पांते उर्वरितो येन प्रस्तमिदं जगत् ॥ २ ॥ स वा अस्मत्कुलोत्पन्नः कल्पेऽस्मिन् भार्गवर्षभः ॥ नैवाधुनाऽपि भूतानां संप्लवः कोऽपि जायते ॥ ३ ॥ एक एवार्णवे भ्राम्यद्दर्शपुरुषं किल ॥ वटपत्रपुटे तोकं शयानं त्वेकमद्भुतम् ॥ ४ ॥

ब्रह्मतेजो ब्रह्मवर्चसं तद्विवर्द्धनं श्रोतृणामिति शेषः ॥ २५ ॥ इति द्वादशोटीकायां सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ ७३ ॥ अष्टमे तु तपश्चर्या मार्कण्डेयस्य मोहकैः कामादिभिरसंमोहो नरनारायणस्तुतिः ॥ १ ॥ पुराणविभागप्रसंगेन पुराणकर्तुर्मार्कण्डेयस्य चरितं प्रस्तुतमाह सूतेति त्वमेव वक्तुं योग्य इत्याह तमसि संसारे भ्रमतां पारदर्शनस्तन्निवर्तकः ॥ १ ॥ वक्तव्यमाह आहुरिति उर्वरितः अवशिष्टः येन कल्पांते नैतत्कथं घटत इत्येकः प्रश्नः ॥ २ ॥ प्रलयाभावादप्येतन्न घटत इत्याह सवा इति यतो भार्गवर्षभः कोऽपि प्राकृतिको नैमित्तिको वा ॥ ३ ॥ अन्यदप्यघटितमेवेत्याह एक एवेति तोकं बालकम् ॥ ४ ॥